

Justitiedepartementet, 103 33 Stockholm
ju.remissvar@regeringskansliet.se
ju.L7@regeringskansliet.se

Diarienummer: KS 2025-0772

Yttrande

Skärpta och tydligare krav på vandel för uppehållstillstånd (SOU 2025:33), Ju2025/00812

Individens fri- och rättigheter har en djup förankring kristen tro. Svenska kyrkan har granskat betänkandet utifrån en kristen människosyn, som betonar allas lika möjligheter att leva goda liv med rättvisa möjligheter till samhällsdeltagande och ett solidariskt bärande av mänsklig sårbarhet. Svenska kyrkan värnar särskilt barns möjlighet att utvecklas i, och till, ett land präglad av frihet och alla människors lika värde.

Svenska kyrkan lämnar enbart synpunkter på betänkandets centrala förslag.

Sammanfattning av Svenska kyrkans synpunkter

- Svenska kyrkan anser att det är angeläget att motverka och lagföra brottslighet, bidragsfusk och systematiskt missbruk av välfärdssystemet.
- Svenska kyrkan *avstyrker* utredningens förslag att ett vandelsbegrepp ska återinföras i utlänningslagen. Detta då den föreslagna utformningen riskerar leda till godtyckliga bedömningar och rättsosäkerhet.

Svenska kyrkan synpunkter

Svenska kyrkan anser att det är angeläget att brottslighet, bidragsfusk och systematiskt missbruk av välfärdssystemet motverkas och beivras. Enligt gällande utlänningslag kan brott och brott tillsammans med annan misskötsamhet redan idag beaktas vid prövning av ett uppehållstillstånd. I linje med direktiven så föreslår utredningen emellertid att ett vandelskrav åter ska införas som innebär att även sådana beteenden som inte är straffsanktionerade ska kunna beaktas (avsnitt 5.5).

Vandel definieras i den föreslagna lydelsen i utlänningslagen att en person ”lever på ett hederligt och skötsamt sätt, och därmed följer gällande författningar samt i Sverige verkställbara avgöranden och andra beslut av domstolar och myndigheter”.

Utredningen menar att det är viktigt att begreppet får en så tydlig definition som möjligt, men även att det är viktigt att lagstiftningen får vara flexibel när det gäller vad som är relevant att beakta vid en vandelsbedömning. Därmed ska vad som utgör bristandeandel inte regleras i detalj i lagstiftningen. Utredningen anser att det är upp till rättstillämpningen att utveckla innebörden av andel. För att ge viss ledning till rättstillämparen så ger utredningen exempel på aspekter som de bedömer bör beaktas i en samlad vandelsbedömning. Varken den föreslagna lagtexten eller de aspekter som redovisas i betänkandet är emellertid enligt Svenska kyrkans mening tillräckligt tydliga. Ett exempel är samröre med kriminella nätverk eller extremistiska rörelser. Utredningen ger ingen tydlig ledning kring vad samröre innebär, och det finns ingen definition av kriminellt nätverk i svensk rätt. Svenska kyrkan menar att beslut som kan komma att få livsavgörande konsekvenser för människor inte kan vila på otydlighet i väntan på en framtida praxis.

Utredningen har även haft i uppdrag att analysera om yttranden som ”allvarligt hotar grundläggande svenska demokratiska värden eller är systemhotande eller som kan hota den offentliga förvaltningens legitimitet” kan beaktas vid en vandelsprövning. Utredningen bedömer att utgångspunkten är att det enbart ska vara straffbara yttranden, exempelvis olaga hot och hets mot folkgrupp, som ska beaktas (avsnitt 5.6). Svenska kyrkan konstaterar att yttrandefriheten är en av de rättigheter som utgör grund för det demokratiska samhällsbygget. Mot bakgrund av att även utländska medborgare principiellt har rätt till yttrandefrihet är Svenska kyrkan oroad av att utredaren genom sina formuleringar i betänkandet ändå öppnar upp för att yttranden, i vart fall tillsammans med annat, kan vägas in i en bedömning om andel. Utredningen skriver att ”utgångspunkten” är att enbart straffbara yttranden ska beaktas. Vid pressträffen när utredningen överlämnades till regeringen uttryckte utredaren att även yttranden ”i ett sammanhang med vissa åtföljande konsekvenser” kan ses som säkerhetsshot och därmed bör kunna beaktas. Sammantaget leder detta till en oroande otydlighet i relation till yttrandefrihet och förutsebarhet.

Legalitet och förutsebarhet är grundläggande principer i ett rättssamhälle. En person ska kunna förstå vad lagen säger och vilka konsekvenserna blir av att inte följa den. Svenska kyrkan anser att utredningens förslag brister i detta avseende och att allt för stort utrymme lämnas till tillämpande myndigheter och domstolar att tolka vad god eller bristande andel innebär. Det kommer ta lång tid innan ledning i form av rättspraxis kommer finnas för vandelsbedömningar. Risker är därför stora för godtyckliga bedömningar och rättsosäkerhet.

Svenska kyrkan konstaterar att när exempelvis en ansökan om att förlänga ett uppehållstillstånd nekas eller ett uppehållstillstånd återkallas kan det få stora konsekvenser för den berörda personen, då det innebär att personen måste lämna landet. Otydligheten av vad som kan utgöra

vandel och var gränsen kommer gå för bristande vandel riskerar att undergräva tryggheten i att ha ett uppehållstillstånd. Svenska kyrkan menar att detta även påverkar de människor som strävar efter att följa svenska lagar och regler och vill bidra till ett gott samhälle. I kombination med den föreslagna utökade uppgiftsskyldigheten för andra myndigheter kan ett otydligt vandelskrav innebära att människor med utländskt medborgarskap drar sig för att kontakta andra myndigheter för stöd, frågor eller anmälningar. Till skillnad från vad utredningen framför i avsnittet om konsekvenser finns det enligt Svenska kyrkans mening en risk att förslaget så som det är utformat kan komma att påverka integrationen negativt.

Som utredningen själv konstaterar kan förslaget om vandel dessutom leda till ökad komplexitet i beslutsfattandet, ökad administration och längre handläggningstider. Svenska kyrkan bedömer att detta sannolikt får negativa konsekvenser för de personer som vill komma till Sverige eller som finns i Sverige för att arbeta, studera eller för att leva med sin familj.

Av de skäl som har angivits *avstyrker* Svenska kyrkan förslaget om ett vandelskrav åter ska införas i utlänningslagen.

Utredningen menar att förslagen i betänkandet kan leda till att fler kan tas i förvar eller att fler kan komma att leva som papperslösa. Dock finns ingen analys hur detta kan komma påverka barn. Svenska kyrkan anser därför att en fördjupad barnkonsekvensanalys bör genomföras.

Avslutningsvis vill Svenska kyrkan påpeka att det som remissinstans är svårt att analysera och överblicka konsekvenser av förslagen i det aktuella betänkandet givet att det på migrationsområdet pågår ett flertal andra utredningar och beredning av lagförslag. I närtid har exempelvis två betänkanden som har beröringspunkter med det nu aktuella betänkandet remissbehandlats: Några frågor om grundläggande fri- och rättigheter (SOU 2025:2) och Skärpta krav för svenska medborgarskap (2025:1).

Uppsala 27 maj 2025

Martin Modéus

Ärkebiskop, ordförande

Karin Sarja

Avdelningschef